

**Матвійчук О.А., Паращук К.П., Суханова О.В., Дика Л.П.,
Донська А.А.**

*Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського (Україна)*

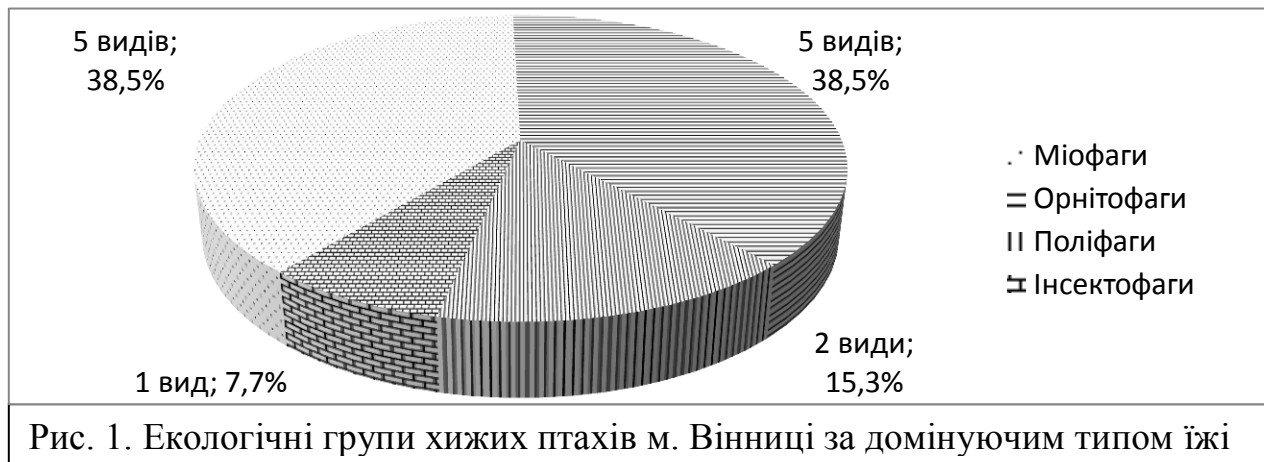
Топічні та трофічні зв'язки представників рядів Falconiformes і Strigiformes фауни м. Вінниці

Видова структура хижої авіфауни міста визначається сукупністю природних та штучних, за генезисом, фацій, які утворюють його територію. Від характеру фацій залежить наявність (або відсутність) специфічних умов не лише для гніздування безпосередньо птахів, але й для існування тварин, що формують їх раціон. Нами був вивчений видовий склад авіфауни денних та нічних хижаків м. Вінниці, досліджений їх раціон та встановлене поширення на території міста. Так, в адміністративних межах м. Вінниці в усі сезонні періоди 2015-2017 рр. було зафіксовано 13 видів птахів, з яких 3 – належать до ряду Совоподібні Strigiformes та 10 видів – до ряду Соколоподібні Falconiformes.

Спектр живлення денних і нічних хижих птахів значною мірою визначає присутність виду в екосистемі. Чимало птахів є доволі пластичними у виборі корму, що дає їм можливість заселяти більший спектр стацій. І навпаки, трофічно консервативні види є вразливими. Їх чисельність істотно варіює залежно від обсягів кормової бази. Еволюційно, такі птахи виробили низку механізмів регулювання чисельності своєї популяції. Так, залежно від кількості доступної їжі, розмір кладки таких птахів може істотно варіювати, а в окремі роки не розмножуватись зовсім. Природно, подібні види важко інтегруються до нового середовища, яким є, зокрема, урболандшафт.

Поділ птахів, у тому числі й хижих, на трофічні групи досить умовний, оскільки абсолютних стенофагів серед них не існує. Кожен вид здатен споживати, нерідко, доволі широкий спектр кормів, змінюючи їх залежно від сезону, або домінування якогось одного. За умови дефіциту характерної здобичі, більшість хижих птахів міста здатні перемикатись на інші. Задля поділу птахів на трофічні групи, використовуючи літературні джерела та власні

дані, ми встановлювали найхарактерніший раціон для кожного виявленого представника орнітофауни. В результаті, у фауні Falconiformes та Strigiformes м. Вінниці є 4 трофічні групи (рис. 1).

Здобиччю птахів-міофагів стають переважно мишоподібні гризуни. Таких у межах міста виявлено 5 видів (38,5%): зимняк *Buteo lagopus* (Pontopiddan, 1763), боривітер звичайний *Falco tinnunculus* Linnaeus, 1758, сова вухата *Asio otus* (Linnaeus, 1758), сова сіра *Strix aluco* Linnaeus, 1758, сич хатній *Athene noctua* (Scopoli, 1769).

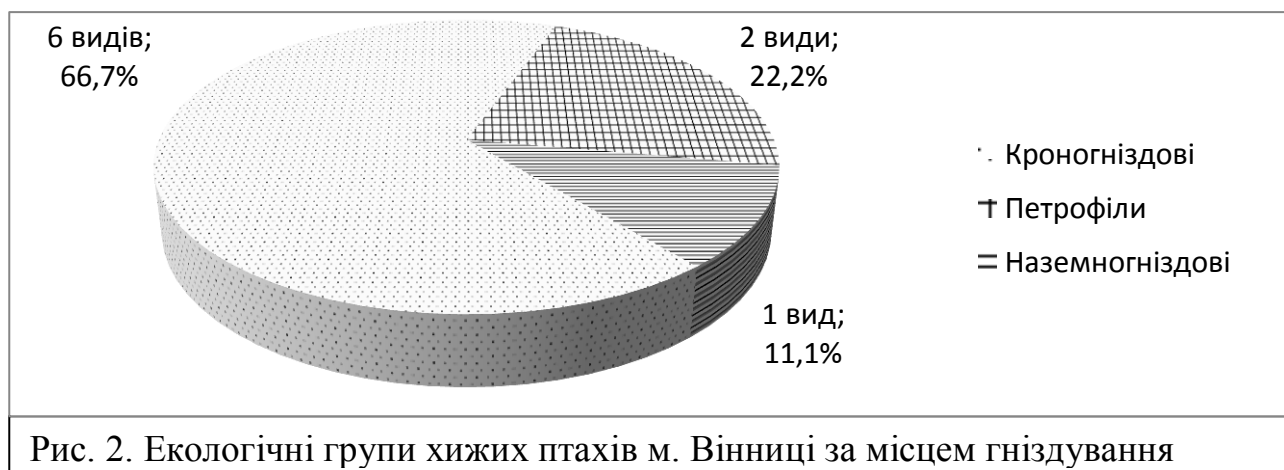
Також 5 видів (38,5%) хижих птахів-орнітофагів, чий раціон базується здебільшого на інших видах птахів: лунь очеретяний *Circus aeruginosus* (Linnaeus, 1758), яструб великий *Accipiter gentilis* (Linnaeus, 1758), яструб малий *Accipiter nisus* (Linnaeus, 1758), сапсан *Falco peregrinus* Tunstall, 1771, підсоколик великий *Falco subbuteo* Linnaeus, 1758.

Приблизно у рівній пропорції раціон поліфагів включає гризунів, птахів, земноводних та плазунів, комах, мертвих тварин, зрідка харчові побутові відходи. В орнітофауні м. Вінниці виявлено 2 види (15,3%), яких можна віднести до даної групи, а саме шуліка чорний *Milvus migrans* (Boddaert, 1783) та канюк звичайний *Buteo buteo* (Linnaeus, 1758).

Нарешті, представником інсектофагів є лише 1 вид (7,7%) – осоїд *Pernis apivorus* (Linnaeus, 1758). Головною його здобиччю є комах, переважно представники родини Перетинчастокрилі Hymenoptera.

Ті 9 видів птахів, що є гніздовими й перелітними, а також осілими для

території міста, помітно відрізняються характером розміщення гнізд, а відтак й обирають різні типи біотопів у репродуктивний період (рис. 2).

Загалом, за цією ознакою можна виділити 3 екологічні групи Соколоподібних та Совоподібних птахів м. Вінниці. Найбільшою є група кроногніздових – 6 видів (66,7%). До неї належать осоїд, великий і малий яструби, канюк, сова вухата і сова сіра. Відзначимо, що за наявності старих дуплавих дерев, даний вид охоче заселяє великі дупла та напівдупла. Проте, враховуючи характер лісонасаджень паркової зони міста, такі умови відсутні. Тому птах оселяється у гніздах воронових – грака *Corvus frugilegus* Linnaeus, 1758, крука *Corvus corax* Linnaeus, 1758, ворони сірої *Corvus cornix* Linnaeus, 1758.

Ще 2 види (22,2%), а саме боривітра звичайного і сича хатнього можна віднести до групи петрофілів. Ці птахи влаштовують свої гнізда, використовуючи різноманітні споруди, елементи будівель, або ж інші техногенні елементи міських стацій. Так, гнізда боривітрів ми знаходили у нішах технічних поверхів та на дахах будинків.

Представником наземногніздових птахів є 1 вид (11,1%) – лунь очеретяний. Гнізда птаха виявлені на сухих острівцях, зарослих очеретяно-рогозовими асоціаціями узбережь міських ставків.

Отже, високий пресинг з боку людини та хижих ссавців зумовлюють багатство кроногніздової авіфауни хижаків м. Вінниці. У їх раціоні домінують гризуни, яких птахи здобувають у прилеглих до населеного пункту агроценозах, та дрібні осілі представники ряду Passeriformes та Columbiformes.